

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

Monachii [u.a.], 1749

Caput IV. Expenduntur hæreticorum objecta ex novo testamento petita.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83642](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83642)

signis enunciatum quod unum sint; id non intelligitur quod sint una substantia, sed quod sint signum unius substantiæ; veluti si dixerem, *Petra, & Aqua sunt unum*, volens significare in Petra Christum, & in Aqua Spiritum Sanctum, non sequitur petram & aquam unam habere naturam, sed sequitur tantum, quod unam naturam habeant Christus & Spiritus Sanctus, quorum sunt signa. Quod vero Spiritus, Aqua, & Sanguis sint Sacramenta vel signa, ostendit loco nuper laudato S. P. Augustinus; ubi docet spiritum significare Patrem, de quo Joannes cap. iv. *Spiritus est Deus*: Sanguinem significare Filium, de quo Joan. cap. i. *Verbum caro factum est*: & Aquam significare Spiritum Sanctum, de quo idem Joannes cap. vii. *Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ; hoc autem dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum*. Cum ergo Spiritus, Aqua, & Sanguis sint signa, dum dicitur quod sunt unum, demonstratur duntaxat unitas in substantia Patris, Filii, & Spiritus Sancti, qui per hæc Sacramenta significantur. Contra Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus non sunt signa, non sunt Sacramenta; ideoque dum dicitur quod sunt unum, ipsorum naturæ unitas demonstratur. Lege citato loco Augustinum.

20. Deinde hæc propositio *Unum sunt* proferri potest & de una substantia, & de rebus spectantibus ad unam substantiam. Enunciaretur de una substantia si dicerem E. G. *Pater & Deus unum sunt*: proferretur de rebus spectantibus ad eandem substantiam, si dicerem, *Anima & corpus unum sunt*, scilicet, *unus homo*. Porro Spiritus, Sanguis, & aqua pertinebant ad eandem substantiam Christi, exierunt enim de corpore ipsius;

& consequenter rectissime dictum est quod sunt unum, nempe spectant ad eandem Redemptoris humanitatem. Pater vero, Verbum, & Spiritus Sanctus non ideo dicuntur, *Unum*, quod partes sint ejusdem substantiæ, & licet natura diversi, ad eandem spectent divinitatem; propterea quod divinitas neque partes habet, neque plurium naturarum distinctionem. Dicuntur ergo unum priori sensu, hoc est, unum divinitate ac substantia. Rursus ea verba: *Et tres sunt, qui testimonium dant in terra, Spiritus, Aqua, & Sanguis*, habentur græce καὶ τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ, τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα. Omnia sunt generis neutrius, τὸ πνεῦμα, τὸ ὕδωρ, τὸ αἷμα, ideoque dicendum fuisset καὶ τρία μαρτυροῦντα, non vero καὶ τρεῖς μαρτυροῦντες, nisi hæc verba referrentur ad verbum septimum præcedentem ὅτι τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῇ γῇ. Quare Spiritus, Aqua, & Sanguis dicuntur, *tres, & unum* hoc tantum sensu, quod addant testimonium in terra præter illud Divinum, & cæleste, quod perhibetur à Patre, Filio, ac Spiritu Sancto. Postremo aliquid haberet ponderis hæreticorum cavillatio, si in 7. & 8. versu fieret comparatio inter unitatem, in qua conveniunt οἱ μαρτυροῦντες, testimonia cælestia, atque unitatem, in qua conveniunt Spiritus, Aqua, & Sanguis: at non fit comparatio hæc, sed inter rem, quam testificantur. Cum enim Apostolus agat de fide in Christum, quem verum Deum, ac verum hominem esse credimus, ostendit esse verum & unicum Deum ex testimonio cælesti, verum & unicum hominem, ex testimonio terreno: idque ob hæreses, quæ tunc grassabantur circa Christi Divinam, humanamque naturam.

CAPUT IV.

Expenduntur hæreticorum objecta ex novo testamento petita.

SUMMARIUM.

à num. I. usque ad II. seu ultimum exploduntur figmenta hæreticorum.

I. Objectiones Hæreticorum ex novo Testamento.

His itaque, aliisque momentis fides individuae Trinitatis adstruitur. Quorum pleraque de Verbi, ac Spiritus Sancti divinitate disputaturi proferemus in medium: nam in præsentiarum antiquorum Sabellianorum, nec non Crellii, Wolzogenii, aliorumque e grege Socinianorum objecta solvenda

sunt, quibus in genere hanc fidem Catholicam quatere moluntur. Sunt autem istiusmodi.

Opponit 1. Crellius. Joannis xvii. 3. Christus ita Patrem alloquitur: *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant Te, solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum*. Solus ergo Pater Deus est,

2. Obiectio 1. Crellii.

est, & alia personæ excluduntur à communionem divinitatis. Ea quippe est vis adjectivi huius *Solus*, ut ceteros omnes excludat à participatione rei enuntiatæ, sive, ut inquit, *predicati*: V. G. Si dicas, *Solus Christus est hominum Redemptor*, erit sensus nullum alium Redemptorem hominum esse præter Christum.

3.
Solutio.

Communis & vera responsio est Patrem dici solum Deum per exclusionem Deorum, quos insana Gentilium superstitione venerabatur, non per exclusionem Filii ac Spiritus Sancti. Observat Petavius lib. de Trinit. III. cap. 1. haberi in Græco τὸ μόνον ἀληθινὸν θεόν, ubi articulus τὸ demonstrat illud μόνον solum copulandum esse cum sequentibus ἀληθινὸν θεόν *Verum Deum*, non cum præcedenti pronomine Σὲ Τε. Ait distare plurimum has duas propositiones, *Pater solus est Deus*, & *Pater est ille solus Deus*, quemadmodum discrepant hæc, *Socrates solus est Philosophus*, & *Socrates est solum Philosophus*. In quarum prima significatur, Socratem Philosophum esse, & nullum alium præter eum esse Philosophum; in altera, Socratis nullam esse scientiam præter Philosophiam. Norunt hæc pueri, qui non ignorant proprietatem vocabulorum, quam dicunt Dialectici *appellationem*.

4.
Solutio clarior.

Huic responsioni lucem addam ego clariorem, quamquam forte non eget. Sensus horum verborum, *Hæc est vita æterna*, &c. est, Vita æterna comparatur per practicam fidem in unum Deum, & in Filii ejus Incarnationem. Metonymia est enim, quemadmodum in versu 25. cap. XI. *Ego sum resurrectio, & vita*, & in 12. cap. XI. Epist. ad Rom. *Delictum illorum divitiæ sunt mundi*: id est; Ego resurrectionem, & vitam tribuo, & Gentium multitudo, atque opulentia ex delicto, & incredulitate Judæorum profecta est. Describitur itaque cap. XVII. Joannis modus parandæ æternæ vitæ, qui est ejurata Deorum multitudo, unum Deum confiteri, & Christi doctrinam religionemque sectari. Vide Ignatii Martyris Epistolam ad Magneſianos, ubi de Christo ait, τοῖς ἐξομολογῶν εἰς πολυθεΐαν τὸ ἕνα, & μόνον ἀληθινὸν θεόν καταγγέλλοντα τὸν εἰναι πατέρα: *Qui ad multitudinem impactis Deorum, unum, & solum verum Deum annunciat Patrem suum*. Confer cum Joanne quæ habet Paulus in priori ad Thessalonicenses cap. I. v. 9. *Ipsi enim de nobis annuntiant, qualem introitum habuerimus ad vos: & quomodo conversi estis ad Deum à simulacris, servire Deo vivo, & vero, &*

expectare Filium ejus de cælis, &c. ubi vides Deum verum ac viventem appellari per oppositionem, non ad Filium, sed ad simulacra, & idola; quæ nihil sunt aliud, quàm aurum & argentum, opera manuum hominum.

Opponit 2. Apostolus in Epist. I. ad Corinth. cap. VIII. *Nobis*, inquit, *unus Deus Pater, ex quo omnia, & nos in illum. Et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum*. Habet similia ad Ephesios cap. IV. 5. *Distinguitur ergo Deus à Domino, & primum nomen soli Patri tribuitur, alterum Filio*.

5.
Obiectio 2.

Resp. 1. Posse contra adversarios verba Apostolica retorqueri; sicut enim Jesus Christus dicitur unus Dominus sine exclusione Patris; ita Pater dicitur unus Deus absque exclusionem Filii. Secundo respondendum est, Patrem dici solum Deum ad exclusionem inanum Deorum: quod liquet ex verbis immediate præcedentibus: *Nam etsi sunt qui dicantur Dii, sive in cælo, sive in terra (siquidem sunt Dii multi, & Domini multi) nobis tamen unus, &c.* Quo in loco Deum vocari Patrem per oppositionem ad eos, qui εἰσι λεγόμενοι οἱ θεοί, nomine tantum, non re, supervacaneum est demonstrare. Ac demum Corinthiis nuper ab idolorum cultu conversis Apostolus altissima Fidei arcana ratus est non statim esse exponenda; unde cap. 3. *Tantum parvulis (inquit) in Christo lac vobis potum dedi, non escam*. Quamquam & præcitata verba obvium habent sensum Christianæ professioni valde consonum, videlicet, *Nobis unus Deus Pater, ex quo omnia, primum rerum universarum principium, & divinitatis fons, & origo: & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, id est nulli creaturæ subiectus, sed Sapientia Patris, per quem omnia creata sunt, omniaque instaurata*.

Solutio,

Opponit 3. In prima ad Corinthios cap. XII. 4. & seqq. idem Apostolus ait: *Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem Spiritus: Et divisiones ministrarum sunt, idem autem Dominus: Et divisiones operationum sunt: idem autem Deus*. Ibi tres designantur, & unus tantum, id est Pater, vocatur Deus. Quibus coheret cum Apostolicum Symbolum, tum Nicænum & Constantinopolitanum, quæ solum patrem appellant Deum.

7.
Solutio.

Resp. Paulum alloqui homines, qui ad Idolorum simulacra proficiscentes dæmonum vaticinia plurimi faciebant. Ait enim v. 2. *Scitis quoniam cum gentes*

res essetis ad simulacra muta prout ducebamini euntes &c. id est spe discendi futura ad idola agebamini, sive ad Deorum vates, quales erant in Templo Pythio, Amphiarai, & Trophonii. Quærere ergo poterant Corinthii duo: primum, cum aliquando contingat, ut futura prædicant tam à Deo afflati, quam à Dæmone, quomodo possimus inter illos discernere. Alterum, cur non omnes prædicendi futura donarentur scientia. Ergo ut priorem solvat dubitationem versu 3. immediate proximo, inquit: *Ideo notum vobis facio, quod nemo in Spiritu Dei loquens dicit anathema Jesu: Et nemo potest dicere, Domine Jesu, nisi in Spiritu Sancto.* Docet his Prophetarum oracula in veteri testamento fuisse divino Spiritu afflante, quoniam à Dei cultu homines non abducebant, & nunc pariter verbum ab his narrari, qui non dicunt Anathema, id est, non execrantur Jesu Christi nomen: ipsiusque Evangelium. Ita perspicue primum dubium resolvit. Ut vero solvat alterum, versu 5. ait: *Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem Spiritus &c.* id est, non omnibus omnia dantur; sed tamen singula gratiarum dona ex eodem principio ac Spiritu proficiuntur, & ad eundem pertinent Dei cultum; quemadmodum diversi Ministrorum ordines ad unius Domini famulatum, omnesque operationes ad unicam supremam causam sunt referendæ. Quamobrem dividuntur fidelibus charismatum dona, sed ordinantur omnia ad unius Ecclesiæ utilitatem, & unius Dei religionem promovendam, quomodo diversa corporis membra, tametsi eundem actum non habeant, ad unius hominis vitam, & commoditatem: quo exemplo narratis variarum gratiarum officiis eodem loco utitur Apostolus. Atque istam esse germanam huius loci interpretationem constat legenti.

Do tamen, ne quis obganniat, etiam aliorum interpretationem non malam. Dicunt ergo Theologi & Interpretes, Apostolum nomine Spiritus, Domini, ac Dei, vel unum Spiritum Sanctum designare, vel tres personas. Si primum velis; congruit triplex illa appellatio diversis muneribus ejusdem Spiritus; nam charisma proprie respondet Spiritui, ministratio refertur ad Dominum, & operatio ad Dei spectat omnipotentiam. Si autem velis tres ibidem designari personas, dicunt Dei nomen accipiendum esse *ὁμοῦδιος*, secundum

proprietatem principii ac fontis; quo sensu Pater speciali quadam ratione Deus appellatur. Quæ sunt proculdubio verissima; sed, ut arbitror, præcedens responsio propius accedit ad scopum, & sensum Apostoli.

Ex quibus patet quid ad Symbola Fideique formulas sit respondendum. Cum enim hæc primum rudibus & ab idololatria revocatis proponerentur, taliter instituta sunt, ut expresse inanum Deorum superstitionem eliminarent, simulque Catholica religionis contineant arcana. Atque hinc est quod ab eo exordiuntur articulo, *Credo in Deum, &c.* quod, ut scribit Cyrillus Alexandr. lib. de Adorat, in Sp. *Fides Cathecumenorum prima sit, ab opinione multitudinis Deorum removeri.* Sed sublimiori quodam stylo etiam divinitas Filii in Symbolis insinuat sequenti articulo: *Et in Jesum Christum, &c.* quippe, ut scribit Ambros. in Caput 1. ad Galat. *nec minorem Filium significat cum eum Dominum nostrum vocat, nec Patrem majorem quia eum Deum nostrum appellat: quia non erit verus Deus Pater nisi & Dominus sit; neque verus Dominus Filius nisi & Deus sit.* Verum de Filii divinitate suo loco. Consimilia sunt, quæ ex aliis Scripturarum divinarum libris opponunt Sociniani, nimirum ex 1. ad Timoth. 25. ex Epist. ad Romanos 111. 30. & xv. 28. ex cap. v. Joannis 44. ubi unius Dei mentio fit; sed ubique per oppositionem ad Deos Gentium. Quare necesse non est, ut singula proferamus.

Opponit ulterius Joannes Ludovicus Wolzogenius in lib. qui inscribitur Præparatio ad utilem lectionem Sac. literarum cap. xxix. Pontificii, id est, Romanæ Communionis Theologi, etsi Trinitatis defensores acerrimi, tamen veritatis evidentia coacti agnoscunt eam ex Sacris literis probari non posse; sed opus esse recurrere ad Traditiones. Sic enim scribit Dionysius Petavius Jesuita doctissimus in Magno Opere suo de Trinitate lib. 1. cap. 1. §. 3. *De tribus Personis divinitatis, earumque una essentia, ante Nicænum Concilium perfecte sciri, & scribi non potuit, quia mysterium istud post certamen cum Arianis demum Catholicis est revelatum, & confirmatum.* Ita scribit quoque Sacroboscus in Defensione Tridentini Concilii pag. 1. cap. 6. Alius Jesuita Petrus Skarga in illa Christi verba, *Baptizate &c.* ait, quod Apostoli dogma Trinitatis initio reticere soliti erant. Et Bellarminus lib. iv. de Verbo Dei cap. 6. §. Jam vero;

9.
Corollari-um

10.
Obiectio
Wolzogenii.

vero: *Cum è Scriptura*, inquit, *non convincerentur Ariani*, eo *quod easdem Scripturas aliter exponerent, quàm Catholici*, damnati fuerunt ex sermonibus non scriptis, pie tamen intellectis. Idem habet Salmeron Comment. in Joan. xvi. 12. Florimundus in sua Historia de ortu, & progressu hæresum, Hosius, Feuardentius, Gordonus, Gretserus, & alii innumeri. Si ergo tam præclari, & summe docti viri fatentur è Sacris literis non evinci Trinitatem per legitimas, & irrefragabiles consequentias; constat, quod in Sacris literis dogma istud nullum verum habet fundamentum.

II.
Solutio.

Resp. nego aliquem ex Pontificiis Scriptoribus asserere Trinitatis mysterium non posse ex Sacris literis evidenter probari. Docent quidem præter Scripturas, etiam per Traditionem Trinitatis dogma ad nos fuisse perductum; sed istud ex Scripturis non erui, nullus Romanensium asseruit. Traditio quidem necessaria est, & ad dignoscendum quanam sit vera Scriptura, cum sit Verbum scriptum ex Patrum documentis recipiendum; & ad sensum ejus intelligendum, ubi perobscura est, & eget Judicis vivi declaratione. Hæc docet Petavius cap. 1. de Trinitate; ubi nescio an sint verba citata à Wolzogenio, quæ forsitan me legentem fugerunt. Si ea scripsit alicubi, de verbo *Omonition* Petavius est exponendus, quod certum est Nicænam Synodum consecrasset, & de vocabulis *Ousia*, & *Hypostasis*, de quibus agit. lib. 1. cap. 3. §. 3. At etiam primitus dogma Trinitatis profitebatur Ecclesia, & falsum est Nicænos Patres non pugnassee pro hac fide Scripturis. Audiatur Theodoretus lib. 1. Hist. cap. viii. *Talis fuit Arianorum corrupta sententia. Ibi animadversa fraude, allegarunt Episcopi ex Scriptura resplendentiam, fontem, flumen, characterem ad substantiam, & hoc, In lumine tuo videbimus lumen, Et hoc, Ego & Pater*

unum sumus, &c. Docet postea quod struentibus Arianis impietatem vocibus illis DE NIHILO, & FUIT, alienis à Scriptura, Patres usi sunt verbo *Consubstantialis* ex priscorum Traditione. Nec aliter docent Sacroboscus, & Salmeron. Quamquam, etsi Patres ex sola Traditione damnaissent Arium, esset judicium eorum irrefragabile, cum & Verbum traditum sit ad faciendam fidem aptissimum. Bellarminus autem falso citatur à Wolzogenio; ait enim: *Et si quædam Scriptura poterant adferri contra Arianos, tamen quia Arius etiam proferebat Scripturas; ex doctrina non scripta, sed tradita per manus Patrum sibi in Ecclesia succedentium eundem condemnarent.* Non ait, non posse Arianos convinci Scripturis, minime: sed ait, cum multa sint Scripturæ, quæ videntur facere Christum minorem Patre, satius judicarunt Nicæni Antislites Arianos his Scripturis abutentes ex Verbo traditio condemnare. Verum tamen est, Bellarminum testem advocare Theodoretum loco citato, ubi docet Patres adversus Arianos certasse quoque Scripturis, & vocabulum *Omonition* propter Patrum priscorum auctoritatem consecrasset. Petrus Skarga scripsit Apostolos statim non aperuisse Neophytis Trinitatis arcanum, sed initio Deum unicum prædicasse, ut fecit Paulus Athenis in Areopago. Ex quibus non sequitur, aut non annunciassee Trinitatem, aut hanc ex Scripturis non demonstrari. Hosius, Feuardentius, Gordonus Huntlaus in locis citatis à Wolzogenio inquirunt duntaxat, non omnia scitu necessaria ex sola Scriptura probari, neque Apostolicas rejiciendas esse traditiones: quod nos etiam opportuniore loco docebimus. Non tamen negandum est Scriptoribus istis, præsertim Petavio, aliqua verba nimis dura excidisse; sed & Petavium ex Verbo Dei scripto Trinitatem demonstrare constat legenti librum 11. cap. vii. & sequentibus.

CAPUT V.

Traditione Patrum divinarum Personarum numerus comprobatur.

SUMMARIUM.

1. & 2. Afferuntur SS. Patrum testimonia pro D. Personarum Trinitate.
3. Occurritur alicui objectioni.
4. Traditur monitum salutare circa abstin-

- tiam à citandis scriptis vere, non saltem dubiè apocryphis.
5. 6. 7. & 8. Recensentur plura ejusmodi scripta.

PAU-